

ПЛАНИРАЊЕ МАТЕРИЈАЛНОГ ОБЕЗБЕЂЕЊА ОПЕРАЦИЈЕ

Правилно, потпуно и благовремено организовано материјално обезбеђење и његово непрекидно потхрањивање у току борбе претстаљају предуслов за успешан почетак и повољан развој сваке операције. Искуство из досадашњих ратова показало је да делимична решења овог питања или закашњења у планирању или реализацији планова материјалног обезбеђења операције иду на штету планског спровођења замисли операције и брзог реаговања на намере и дејства противника, а у крајњем случају доводе у питање и успешно извршење саме операције.

Полазећи од поставке да уредно, потпуно и непрекидно материјално обезбеђење и збрињавање трупа претстављају један од битних услова за успех у борби, одувек се тежило, и са мање или више успеха постизало, да се погодном организацијом службе снабдевања и збрињавања удовољи овом захтеву. У овом погледу видни успеси су постигнути у току Другог светског рата у коме је, у највећем броју случајева, материјално обезбеђење и збрињавање трупа било успешно организовано и извођено у складу са оперативним захтевима и техничким достигнућима тога времена. Притом је устаљен процес планирања који је одговарао начину извођења операција у ондашњим условима, а који се са мањим или већим изменама задржао све до данас.

У овом „класичном“ процесу, планирање, као што је познато, врше органи служби и материјално-плански органи команде, под руководством команданта позадине, а на основу замисли и одлуке команданта јединице. То значи да се планирање врши тек по доношењу одлуке, и да у њему, поред материјално-планских органа, учествују и претставници служби, од којих сваки води своју евиденцију. У таквом систему планирања могло се каткада догодити да се тек приликом планирања (после доношења одлуке) сагледа да се командантова одлука мора мењати, зато што се не може материјално обезбедити или што спровођење одлуке није више актуелно, пошто се услед изгубљеног времена око компликованог и дуготрајног рада на планирању и његовом реализовању ситуација умногоме изменила. Пошто органи служби израде планове материјалног обезбеђења својих служби, а материјално-плански органи план уређења позадине,

сачињаван је „План материјалног обезбеђења операције“, на основу кога је командант позадине издавао заповест за позадину и остала наређења. Тек после тога су начелници служби (уколико је свака служба располагала својим транспортом) издавали јединицама и установама својих служби наређења у погледу снабдевања и збрињавања јединица. Ако то није био случај, реализација планова служби зависила је од тога да ли су и кад саобраћајни органи могли да испуне тражења начелника служби. Дакле, такав систем планирања може каткада компромитовати и извршење одлуке команданта.

Велике промене у начину извођења операција у савременим условима, до којих би дошло услед примене нуклеарног и осталог савременог наоружања, захтевају и одговарајуће измене у организацији снабдевања и збрињавања трупа. Отуда је очигледно да и досадашњи „класичан“ процес планирања, а нарочито у погледу времена трајања, не би могао да одговори захтевима савременог вођења операције. Јер, док се, с једне стране, морамо задовољити доношењем одлуке по карти, и издавањем усмених директива, наређења и заповести — све само зато, да не бисмо губили време и да бисмо могли да предухитримо непријатеља, — дотле би нас, с друге стране, овакав процес планирања спречавао у спровођењу одлуке.

Брзина покрета трупа у савременим условима, која ће се још повећавати сталним усавршавањем постојећих и применом нових, савршенијих техничких средстава, искључује, изузев у припремном периоду, примену класичног поступка планирања (реферисање начелника родова и служби, доношење и саопштавање командантове одлуке, и на основу ње разрађивање заповести и издавање наређења која регулишу покрете, транспорт, утрошак и дотур средстава, као и разрада детаљних планова на основу таквих заповести и њезиних прилога, и то све у два до три просторно раздвојена степена. Исто тако може бити доведена у питање примена класичног начина извлачења јединица (које су претрпеле изванредан проценат губитака у људству и материјалу) у оперативну позадину у циљу одмора и попуне, јер физиономија будућег рата, а нарочито могућност брзих промена ситуације, неће дозволити јединицама дуже борављење на једном месту, уколико се не би извукле ван могућег дејства непријатеља. Због тога ће, готово редовно, бити немогуће планирати, а поготово реализовати, посебно попуно људством, а посебно дотур потребног материјала, у првом реду техничких средстава (наоружања, муниције, возила итд.) у дато време и на одређено место. Према томе, будући рат ће захтевати што брже и еластичније планирање, али такво које ће садржати све потребне елементе за још бржу, а по времену и простору прецизну, реализацију планова материјалног обезбеђења операције, по количинама и асортиману. Зато се намеће потреба за изналажењем путева за што оперативније планирање и што брже извршење планова материјалног обезбеђења, особито у

техничкој служби, који би били у складу са физиономијом евентуалног будућег рата.

С обзиром на организациско-формациске и оперативно-тактичке поставке, да би се дејства у новим условима могла успешно изводити, потребно је наћи и сигуран, тачан и довољно оперативан систем евиденције и целисходан начин планирања који би гарантовао што брже састављање основних планова материјалног обезбеђења и њихово преношење до непосредних извршиоца. У овом циљу треба у највећој мери користити сва расположива техничка средства за брзо сређивање података о евиденцији, оформљење планова и њихово преношење свим заинтересованим. При тражењу решења у овом погледу треба имати у виду могућност појаве врло разноликих облика дејстава у будућем рату и потребу да усвојена решења гарантују у највећој мери одржавање борбене способности трупа.

*

Имајући у виду наведене недостатке „класичног“ процеса планирања и истакнуту потребу за новим решењима, изнећемо своје мишљење о томе како би требало планирати материјално обезбеђење и вршити потхрањивање операције у новим условима, сматрајући ово само као једно од могућих решења.

Да би командант могао донети одлуку, која се може реализовати и у погледу материјалног обезбеђења, он треба у сваком моменту да располаже основним елементима за планирање. Ово ће бити могуће ако његови непосредни сарадници (који се са њим стално налазе — на командном месту, на осматрачници или га прате на извиђању) буду у стању да му у сваком моменту пруже податке о стању материјалних средстава и њиховим могућностима.

Да би могао сагледати могућности трајања операције и технички најрационалније употребити и правилно искористити расположива средства, команданту су потребни подаци: о моментаној и перспективној попуњености јединица исправним основним техничким средствима и расположивим ресурсима (моточасовима, километражи); о стању резерви (нарочито погонског материјала и муниције), које резерве, када, где и за који период (норме трошења) ставља на расположење виша команда; о могућностима оправки (капацитетима техничких радионица, условима рада, снабдевености резервним деловима итд.); о помоћи виших команди и установа, као једном од извора попуње губитака итд. Располажући тим подацима командант ће бити у могућности да правилно процени ситуацију и релативно брзо донесе реалну одлуку чије се спровођење може материјално обезбедити, а његови непосредни сарадници ће моћи да одмах утврде колики ће бити утрошак средстава и колике ресурсе треба обезбедити, предвиђајући и вероватне губитке — на основу дотадашњих искустава и оцене јачине и ефекта дејства непријатеља. На основу тих показатеља ови органи

ће моћи да изврше основно (оквирно) планирање из кога би се видело: где, коме и када треба ставити на располагање одређена средства (по количинама и асортиману) и на који начин (којим путевима и којим средствима) их треба дотурити.

Поставља се питање: који од непосредних сарадника могу пружити команданту у сваком моменту потребне податке и затим у најкраћем року извршити оквирно планирање? Очигледно је да органи материјалних служби у позадини нису у стању да то потпуно остваје, јер не могу благовремено добити потребне елементе. Осим тога, свака промена ситуације захтева измену планова снабдевања (дотура и евакуације) и извесно рокирање материјала и транспортних средстава, а тиме и промену праваца и времена кретања средстава која носе материјал и резерве. Најзад, да не би долазило до сусретања и укрштања трупа са транспортима за дотур и евакуацију, снабдевање треба да буде планирано по количинама (барем грубо, изражено у б/к, пуњењима, тонама), времену и правцима-путевима. По свему изгледа да би такво планирање најбоље обављали органи оперативног дела штаба зато што ће они у пракси, при добро организованој оперативној евиденцији, редовно имати мање потребе за тражењем обавештења од позадинских органа, јер ће имати свежије податке о ситуацији него органи позадинских служби. А пошто се редовно налазе у непосредној близини команданта, они ће бити у стању да брзо реагују у духу командантове замисли и да изврше одговарајуће измене у плану. Њихово планирање може служити не само као база за доношење командантове одлуке, већ и за проверу реалности замисли и одлуке командантове у погледу њеног материјалног обезбеђења. А пошто би се планирање вршило и пре и у време доношења одлуке (јер се без тога и не би могла донети правилна одлука), оно би стварало услове да се скоро истовремено са доношењем командантове одлуке (макар само усмено или уношењем на карту) израде и основни планови дотура и евакуације. На тај начин би се избегло закашњење у изради планова и њиховом преношењу на непосредне извршиоце, које би могло померити извршење одлуке и тиме проузроковати несигурност и поремећаје у плану борбених дејстава. Поред тога, промене у спровођењу одлуке, нарочито ако су већег обима (у материјалном погледу и у погледу рокова извршења), могу понекад довести и до потпуног неуспеха.

Применом оваквог поступка омогућило би се да се већ при саопштавању одлуке (односно издавању заповести) саопште и основни елементи који су неопходни за правилно материјално обезбеђење и потхрањивање операције у одређеном периоду: обезбеђење одређених количина погонског материјала, муниције и хране у одређено време, на одређеним местима и за одређене кориснике; као и избор путева дотура и евакуације и одређивање потребних средстава за транспорт.

У овим плановима свакако мора бити садржаја најмање једна непозната, која се огледа у вероватним губицима материјала и транспортних средстава за време извршења планова догура и евакуације, а коју треба, према оцени команданта и његових сарадника, приближно укалкулисати на основу искустава и оцене дејстава непријатеља.

Основно планирање, као што је изнето, треба да буде завршено и саопштено извршиоцима — органима материјалних служби — заједно са одлуком, при чему оно може бити садржано у самој одлуци, или оформљено у виду прилога уз заповест као посебан план материјалног обезбеђења одлуке — ако је заповест издата усмено. У неким случајевима ови би се планови морали радити и раније (па евентуално и у више варијанти) и саопштавати извршиоцима и пре доношења одлуке како би се избегло губљење времена и што пре приступило извршењу планова и на тај начин обезбедило брзо реаговање на дејства непријатеља.

Из предњег излагања излази да би основне планове материјалног обезбеђења и потхрањивања одређене операције (или планове припремљених варијанти операције, ако то ситуација захтева), у напред изнетим оквирима, требало да раде стручна лица у оперативном делу штаба, која се стално налазе непосредно уз команданта, и да их саопштавају непосредно извршиоцима — начелницима материјалних служби, који се нормално неће налазити у близини команданта, односно лица која врше то основно планирање. Места начелника материјалних служби не могу бити унапред одређена, јер ће се они, начелно, налазити у оном делу борбеног поретка где то буде потребно. Но, најчешће ће потреба захтевати да се начелници материјалних служби налазе на просторији размештаја складишта својих резерви, техничких, радионичких и транспортних јединица, а само ће по потреби одлазити у оперативни део штаба јединице или код начелника родова, у циљу регулисања одређених питања, личног обавештавања о потребама и тражења помоћи коју треба пружити материјалној служби.

Да би се обезбедила потребна брзина у планирању и реализовању планова, неопходно је обезбедити да се, при спровођењу планова до извршиоца, основни (оквирни) планови доставе у што краћем року органима који ће на основу ових планова морати да разраде своје детаљне планове и приступе њиховом извршењу. Притом треба избећи све степенице које нису неопходне, а које би само задржавале извршење планова. С друге стране, треба обезбедити да се у оперативном делу штаба, поред лица која располажу подацима за планирање, налазе и лица која непосредно раде на плановима и која морају бити у сталном контакту са начелницима одговарајућих материјалних служби. Није важно да ли ће та лица бити органи начелника дотичних служби или органи начелника оперативног дела штаба, али би, изгледа, било целисходније да то буду органи начелника одговарајућих материјалних служби и њему одговорни за тачност података

које буду пружали команданту непосредно или преко оперативног органа. Према томе, требало би обезбедити да се у оперативном делу штаба налазе стручњаци — претставници материјалних служби (за погонски материјал, муницију, наоружање — укључујући сву мото-технику и интендантске потребе), а у њега да буде у целости укључен саобраћајни орган, без кога се не може ни замислити успешно планирање или измена плана. У овоме разматрању не улазимо у то где би било најзгодније да се налазе начелници санитарске и ветеринарске службе, али ће свакако бити потребно да у припремању одлуке учествују и они лично или преко својих претставника, нарочито ако треба решити питања која прелазе оквир нормалног поступка.

*

У вези са изнетим поставља се питање где би било место и какву би улогу и задатке имали: помоћник команданта за позадину (командант позадине) и управник базе, да ли би планови материјалног обезбеђења требало да иду преко њих и да ли је упоште оправдано постојање оба ова органа.

Пошто усвајање напред изнетог поступка првенствено треба да огарантује потребну брзину у планирању материјалног обезбеђења и његову реализацију у складу са темпом развоја борбених дејстава у савременим условима, сматрамо да би планови материјалног обезбеђења требало да иду од команданта (одн. из оперативног дела штаба) непосредно начелницима материјалних служби. Ово зато што ни помоћник команданта за позадину ни управник базе не би имали шта да додају или мењају у оквирним плановима, нити би било потребно, при нормалном току реализације планова, да врше координацију рада, пошто би она била извршена већ у оперативном делу штаба приликом основног (оквирног) планирања. Овакав поступак не би негирао потребу да начелници материјалних служби обавештавају помоћника команданта за позадину о примљеним плановима, задацима који из тих планова за њих произлазе и тешкоћама на које у раду наилазе, али то нипошто не би смело да буде на штету брзине реализације планова.

Помоћник команданта за позадину бринуо би се о уређењу позадине и усмеравао живот и рад на њој. Он би организовао и контролисао обезбеђење јединица у позадини од дејства непријатеља и предузимање осталих мера безбедности, старао се о брзом збрињавању и евакуацији рањеника, организовао и вршио прихват и даље упућивање допунских јединица и тсл. При извршењу планова материјалног обезбеђења он би пружао помоћ и вршио општу контролу, а његова координациона улога долазила би до изражаја у случајевима када јединице и установе позадине, а нарочито транспортне јединице, претрпе толико губитака, да треба хитно одлучивати — поготово ако дође до прекида веза са командантом и његовим опера-

тивним органима — којим плановима треба дати приоритет, односно у којим пропорцијама треба извршити поједине планове. Из тога произилази потреба да помоћник команданта за позадину будно прати оперативно-тактичку ситуацију и са њом буде до те мере упознат да може правилно одредити време и маршрут средствима за извлачење и у случају да буде прекинута веза са оперативним (и саобраћајним) органом, као и јединицом која је тражила извлачење.

Ако се тако посматра место и улога помоћника за позадину, сматрамо да нема оправдања постојање управника базе, јер његове функције може и треба да врши командант заштитне или заштитних јединица, које врше обезбеђење установа, техничких јединица и органа на подручју позадине.

*

У овом чланку изнети систем, који базира на што бржем планирању у оперативном делу штаба и непосредном достављању планова органима служби, захтева још и солидно организовање служби по вертикалној линији уз заостравање одговорности виших органа служби за правилан и експедитиван рад нижих органа. То значи да органи служби, поред тога што су хоризонтално везани за свог команданта (одн. оперативни део штаба), треба да буду и вертикално везани за органе одговарајућих служби своје више команде, који ће бити обавезни да воде рачуна и о потребама и тешкоћама својих нижих органа. Овакав систем рада би омогућавао да органи служби многа питања у вези са попуном брзо решавају непосредним па и личним контактом са вишим органом своје службе, избегавајући све степеннице које би могле проузроковати губитак у времену.

Правилно функционисање предложеног система планирања изискује целисходно решавање и низа других питања, од којих ћемо се на нека осврнути у даљем излагању. Тако би личне и материјалне формације јединица требало да растерете јединице свега сувишног и непотребног за живот и борбу, водећи рачуна о могућностима да се појединим средствима за очување и одржавање борбене готовости могу служити сви или већи део родова и служби, тако да свако средство (а нарочито разни алати) буде заиста рационално и потпуно искоришћено. Осим тога, требало би формације поставити тако еластично, да се веће јединице, када претрпе губитке у људству и материјалу, могу брзо преформирати у ниже, односно мање јединице (на пример, пук у батаљон), које би биле способне за живот, рад и борбу, или да су у стању да приме појачања у виду комплетних, извежбаних, наоружаних и за борбу способних јединица, без потребе да се врши нека посебна реорганизација за коју, у савременим условима, најчешће нема могућности ни времена.

Материјалне резерве (нарочито муниције и горива) требало би да буду покретне, тј. да имају сопствена транспортна средства. У том

смислу све органе техничке службе нижих јединица (за управљање, планирање, дистрибуцију, одржавање и ремонт технике), као и складишне службе резерви основних средстава (муниције, горива, резервних делова и осталог материјала), требало би спојити у једну покретну техничко-тактичку јединицу. На пример, у дивизији би за ово одговарала јединица ранга батаљона, док би у армији, уместо стварања више таквих јединица, било боље оформити посебне јединице за поједине делатности (за одржавање и ремонт, за погонски материјал, за муницију), које би се могле, у случају потребе, објединити у групе. Таква покретљивост техничких јединица, поред осталог, олакшавала би и убрзавала планирање у саобраћајним органима, јер би отпала потреба пријављивања и планирања средстава за транспорт ових јединица.

На крају бисмо се осврнули на питање техничких јединица у саставу појединих родова. Планирање снабдевања техничких јединица инжињерије и везе (нарочито резервним деловима, репродукционим и потрошним материјалом) наилази на знатне потешкоће. Те техничке јединице, које се налазе у склопу својих формациских (оперативних или родовских) јединица, немају одређено место у борбеном поретку јединице којој припадају. Тако се може поставити питање: где треба да се налази техничка радионичка јединица из састава инжињерије, да ли уз пионирске, понтонирске или јединице тешких машина? Или, да ли је место техничке радионичке јединице везе уз јединице радиовезе, телефонске или курирске? Те техничке радионичке јединице распоређују начелници инжињерије, односно везе, обично ван оквира базе, односно позадинских јединица и установа. Ако њихове потребе нису садржане или нису реално предвиђене у основним (оквирним) плановима, доћи ће до њихових накнадних, ванпланских потраживања од начелника материјалних служби, што може изазвати, поред тешкоћа у њиховом раду, и поремећаје у планирању и реализацији планова. С обзиром на ово, а нарочито на потребу за упрошћавањем процеса планирања и система снабдевања у новим условима, сматрамо да би и ове јединице у организациском погледу требало да добију статус сличан осталим техничким јединицама.

*

Напуштањем „класичног“ система планирања и усвајањем нових решења, упоредо са целисходним решавањем осталих питања која су од битног утицаја на снабдевање и збрињавање јединица, постићи ће се да планирање материјалног обезбеђења и потхрањивања операције у новим ратним условима буде у складу са развојем савремене технике и променама у начину извођења борбених дејстава која из тога произилазе. Разматрања у овом чланку имају за циљ да укажу могућности које постоје при решавању истакнутог проблема.